

Op expeditie in het Gaasperplaspark

Tekst en foto's: Marijke Beek

SPEUREN NAAR DE FLORIADE

Niet alleen bewoners van Zuidoost, maar ook van een groot deel van de stad en de regio komen er regelmatig: in het Gaasperplaspark rond de Gaasperplas. Op het eerste gezicht lijkt het een gewoon park, met bomen, weiden, paden en een strand. Maar wat het bijzonder en verrassend maakt zijn de - vaak verwaarloosde - restanten van de Floriade die hier in 1982 werd gehouden.

Her en der stuit de nietsvermoedende wandelaar op overblijfselen daarvan, vaak verscholen tussen bramen en brandnetels. Vaak heb ik me afgevraagd waar die deel van hebben uitgemaakt.

Platanenplein tijdens de Floriade (<https://www.bie-paris.org/site/en/1982-amsterdam>)

We zien bijvoorbeeld een brug met een pergola erboven, hoog opgestapelde rotsblokken, cirkelvormig aangelegde tuinen, een langgerekt pleintje met gesnoeide platanenbomen in het gelid en een 'bastion' van basaltstenen. Een intussen gevonden kaartje van de Floriade van toen is zeer behulpzaam bij het reconstrueren ervan...

Vanaf 2025 geeft de gemeente het park een opknapbeurt waarbij veel van deze

sporen zeer waarschijnlijk zullen verdwijnen.

Ga dus even kijken, nu het nog kan! Eerst wat achtergrondinformatie, en dan krijgt u een wandelroute.

De aanleg van de Floriade

Het centrum van het Gaasperplaspark, de Gaasperplas, is tussen 1973 en 1975 ontstaan door het winnen van zand voor Nellestein, Holendrecht en Reigersbos. Kort daarop werd een vooront-

Plattegrond uit folder Floriade 1982 <https://www.flickr.com/photos/floriades/7060285083>

Het Floriade-terrein in mei 1982, vlak na de opening, Stadsarchief Amsterdam, SA_B00000036100

werp gemaakt voor een recreatiegebied van 140 ha rond de plas. Het park moest plaats bieden aan actieve én passieve recreatie maar kreeg als specialiteit "amfibische recreatie" zoals het in de beleidsstukken werd genoemd, ofwel vissen, roeien, surfen, zeilen en dergelijke. Zwemmen was maar beperkt mogelijk door de grote diepte van de plas.

In 1977 werd besloten om het noordelijke deel van 50 ha tijdelijk te benutten voor het houden van de Floriade van 1982. De Floriade is een internationale tuinbouwtentoonstelling die voor het eerst in 1960 in Rotterdam was gehouden, en in 1972 in het Amsterdamse Amstelpark. In 1982 waren meer steden gegadigden, maar de keus viel weer op Amsterdam vanwege de nabijheid van metrostation Gaasperplas en de goede bereikbaarheid per auto.

Bovendien had de hoofdstad in 1972 bewezen over een goede ontwerpafdeling te beschikken.

Uitgangspunt van het ontwerp was dat bepaalde delen van de tentoonstelling na sluiting van de Floriade zouden blijven bestaan, net als bij het Amstelpark was gebeurd. Daarom stond het uiteindelijke totaalbeeld van het recreatiegebied Gaasperplaspark voor na de tentoonstelling steeds voorop. Zo werd het deel dat gereserveerd was voor een

camping na de tentoonstelling, tijdens de Floriade gebruikt als een tijdelijke expositiehal.

Het ontwerp van het park als geheel

Van het park zou het noordelijk deel aansluiten op het metrostation Gaasperplas en op de wijk Nellestein. Dit deel zou daarom een stedelijk karakter krijgen en een functionele opbouw. Ten zuiden van de plas moest het park er robuuster uit gaan zien, maar ook flexibel. De natuur zou hier de overhand krijgen, gecombineerd met vrije recreatie. De oostzijde bestaat in het ontwerp uit een natuurlijke oever met brede rietkraag met daarachter nog weidegebied, dat open moest blijven. Langs de hele oever zou een voetpad lopen. Het zuidelijk en oostelijk deel van het park zijn uiteindelijk pas aangelegd in 1991. Het kaartje hieronder laat alleen het noordelijk deel van het park zien, waar de Floriade werd gehouden.

Het Floriadeterrein

Voor het ontwerp van het Floriade-terrein werd binnen de dienst Groenvoorzieningen een ontwerpteam samengesteld onder leiding van J.H. van der Meeren.

Bijzondere, formeel vormgegeven elementen als het bastion en de

cirkelvormige tuinen kwamen dichtbij hoofdentree te liggen, naast de ingang van de metro.

De meer natuurlijke elementen lagen bij de oevers van de plas. Het ontwerp kent daarom een parkachtig karakter in het noordwestelijk deel en is meer bosachtig in het middendeel. Voeg daar nog het agrarische karakter bij van het weidegebied tegen de Gaasp aan, en de landschappelijke aanleg met vegetatietypen van duin-, dijk- en laagveenflora en de grienden langs de oevers, dan laat het voormalige Floriade-terrein een grote diversiteit aan sferen en soorten vegetatie zien. De keuze van de beplanting was op deze zonering afgestemd.

Het platanenplein bij de entree was het punt waar de bezoekers hun route konden kiezen; ofwel naar de valleizone met siertuinen, of naar het Bastion waar horeca zat.

In het ontwerp werden veel cirkelvormen toegepast. De ontwerpers maakten gebruik van niveauverschillen om delen af te schermen en voor beschutting. Opvallend zijn de vele hagen die zijn toegepast als beschutting en als afscheiding.

Met uitzonderlijke methoden kreeg het park in vijf jaar het aanzien van een volwassen park. Volgroeide snelgroeiende soorten als populieren en wilgen (15-20 meter hoog) werden elders gekapt, van

takken ontdaan en zonder wortels in diepe gaten in de grond gepoot. In één groeiseizoen vormden ze voldoende wortels. Het waren in feite bomen die door dunning van parken elders in de stad overtollig waren geworden.

De tentoonstelling ging op 8 april 1982 open. Tot de sluiting midden oktober zouden er ruim 4,5 miljoen bezoekers komen.

Na de Floriade

Zoals gezegd, was al voor de aanleg van het tentoonstellingsterrein bepaald welke onderdelen na sluiting zouden worden gehandhaafd. Daarbij ging het niet alleen om enkele hoofdmomenten van de tentoonstelling zoals de hoofdentree, het rosarium met pergola, de valleizone met de azalea-, heide- en varentuinen, de rotstuijn, het berkeneiland met vaste planten, de heemtuin met grienden en duin- en dijkflora, en de hagen in de grote weiden, maar ook om elementen als vlonders, plankieren, parkmeubilair en bruggen.

“Dwaalpaden” die alleen voor de tentoonstelling betekenis hadden gehad werden verwijderd, maar opvallend veel bestrating van keitjes en klinkers ligt er nog steeds.

De Stichting Groengebied Amstelland kreeg uiteindelijk het park in beheer. In 1987 en 1994 werden beheerplannen gemaakt. Daarin werd geconstateerd dat het Floriade-deel veel meer beheer nodig had en dus duurder in onderhoud was dan een doorsnee park, wat natuurlijk leidde tot gesteggel over wie dat zou moeten betalen. Ondertussen waren betrokkenen het er wel over eens dat veel van de bijzondere elementen behouden zouden moeten blijven omdat deze een meerwaarde waren voor het park en haar identiteit bepaalde. Gezien het afnemende budget voor beheer werd dit steeds meer een probleem. De matige huidige staat, waarbij het deel bij het metrostation er prima bij staat en meer achteraf de bezoeker zich een weg door het onkruid moet banen, is daarvan het resultaat.

Sporen van de Floriade

Entreepad vanaf metrostation Gaasperplas ①

De entree is een laan met leilinden erlangs en daarnaast carrés gevormd door hagen.

Hier stonden ooit een groot schaakbord

en iets verderop een waterkunstwerk. Hier staat ook een prachtig geschoren groene koepel met wat ooit een stenen fonteintje was. Aan het eind van de laan:

Platanenplein ②

Hier konden bezoekers kiezen voor een wandeling door het park met de bloemenvallei of naar het bastion, waar toen een restaurant was. De platanen (of vervangers ervan) zijn nog aanwezig en vormen een heel opvallend pleintje. Wij kiezen eerst voor het park en lopen naar links.

Valleizone ③

Beneden het platanenplein ligt een aantal tuinen die in een cirkel of spiraalvorm zijn aangelegd tussen het hoofdpad en het water. Azalea's en heide zijn verdwenen, maar de aanleg met paden van kinderhoofdjes is er nog duidelijk. Daarachter staan rechts de bamboe- en links de coniferentuinen, vooral herkenbaar aan de vegetatie. Meteen daarna geeft een paadje links toegang tot de rotstuijn die heel gemakkelijk herkenbaar is voor wie even doorloopt. We lopen terug naar het pad en even rechtdoor. Rechtsaf over een bruggetje naar:

Vaste planteneiland of Berkeneiland en hagen ④

Hier staat een beeldhouwwerkje bij de entree, waarop een muziekgroep is afgebeeld. De tuinaanleg heeft een uitwaaiende vorm en er staan nog steeds vaste planten. Links aanhouden naar hoofdpad aan de oostkant met hagen erlangs. Daarachter staan de boerderijen langs de Gaasp, die ook een rol speelden bij de Floriade. De hagen scheidden het agrarisch deel van het park. We lopen door, gaan even naar links en over een smal pad naar rechts richting oever.

Grienden en heemtuin ⑤

Daar staan grote oude knotwilgen langs een pad van haksel tussen grienden door. Dit pad volgen tot:

Giethoorns bruggetje en speelweide ⑥

Het opvallend hoge bruggetje was nodig vanwege het vaarverkeer eronderdoor. Op de half-cirkelvormige speelweide erachter stond een grote expositiehal aan de plas. Nu is de oever

dichtgegroeid. Bij de splitsing rechts aanhouden, iets doorlopen en dan het paadje naar rechts waar een pergola de weg wijst naar:

Rosarium ⑦

Het Rosarium was een belangrijk onderdeel van de Floriade en daarom bedoeld om te blijven. De aanleg is nu grotendeels verdwenen, een klinkerpad met daaraan banken met pergola's is er nog, net als de prachtige brug met pergola naar het rozentuintje met een grote platte vaas tussen rozenstruiken die een fontein moet zijn geweest. Terug naar boven en langs het water verder naar de Gaasperplas lopen. Aan het eind was een cirkelvormig speeileiland. Het is inmiddels verwilderd en de brug is weggehaald. Rechts daarvan:

Bastion of bolwerk ⑧

Het Bastion heeft muren en trappen van basaltkeien. Hierop was tijdens de Floriade een terras met restaurant. Dat was bedoeld om te blijven maar is helaas verdwenen. Vandaar lopen we terug over de lindenlaan naar het metrostation.

Over de wandeling

De - ongeveer vier kilometer lange - wandeling volgt vrij veel paden met keien- en klinkerbestrating, soms 'natuur'paden met haksel en soms brede paden geplaveid met asfalt. Her en der staan veel bramen, brandnetels en andere planten die de Floriaderestanten aan het oog onttrekken. Wat dat betreft is een bezoek aan het park in de winter ook geen slecht idee. En nog een tip: neem gezelschap mee, voor de kruipdoor-sluipdoor paadjes!

Bronnen

- *Cultuurhistorische verkenning Gaasperplaspark (Floriade 1982)*, Gemeente Amsterdam, Monumenten en Archeologie, 2016
- *Werk in Uitvoering 1977*, pp. 266-272

Over de naam 'Gaasperplaspark': Vaak wordt het park 'Gaasperpark' genoemd, de naam die de Bijlmerweide ooit had en waardoor er soms verwarring is. Maar de voor dit artikel geraadpleegde rapporten van de gemeente geven het de naam 'Gaasperplaspark'. Die duidelijke benaming is hier daarom overgenomen.

